FOLKTINGET

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Vastaanottaja: Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Viite: Kirjallinen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuuteen 17.2.2021

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiittää kutsusta sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuuteen. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa vain ruotsinkielisen väestön kielellisiä oikeuksia koskeviin kysymyksiin.

Yleistä

Ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudessa on tällä hetkellä suuria haasteita. Suomen ruotsinkielisten alueiden välillä on suuria eroja. Ruotsinkielisessä palvelussa on puutteita sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä perustasolla että erityistasolla.

Ehdotuksen mukaan kaksikielisiä olisivat seitsemän hyvinvointialuetta (Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Länsi-Uusimaa, Vantaa-Kerava, Itä-Uusimaa, Kymenlaakso) ja Helsingin kaupunki. Valtaosa lähes 290 000 henkilön ruotsinkielisestä väestöstä asuu näillä kahdeksalla alueella.

Koska ruotsinkielisen väestön osuus on useimmilla kaksikielisillä hyvinvointialueilla pieni, tarvitaan erityisiä toimenpiteitä, jotta saadaan luotua parhaat mahdolliset edellytykset yhdenvertaisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseksi suomeksi ja ruotsiksi. Tämä vaatii järjestelmällistä työtä ja rakenteita, joissa asiakkaan kieli ja henkilöstön kielitaito otetaan huomioon. Kun palveluverkosto suunnitellaan huolellisesti, muiden hyvinvointialueiden kanssa tehdään yhteistyötä, digipalveluja kehitetään, henkilöstön kielitaitoa hyödynnetään tehokkaasti, kansalliskielilautakunta ja kaksikielinen hallinto toimivat hyvin ja kieleen liittyvät mittarit toimivat hoitoalan laatutekijänä, kaksikielisillä hyvinvointialueilla on hyvät mahdollisuudet parantaa ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta.

FOLKTINGET

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Hallituksen esitys sisältää kohtia, jotka antavat kaksikielisille hyvinvointialueille hyvät edellytykset toteuttaa kielellisiä oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa ja pelastustoimessa. Kommentoimme tässä niitä säännöksiä, joilla on erityistä merkitystä ruotsinkielisten palveluiden järjestämisen kannalta.

Kaksikielisten hyvinvointialueiden välinen yhteistyö

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lakiehdotuksen 39 §:n mukaan kaksikielisten hyvinvointialueiden on sovittava keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa, kun se on tarpeellista esimerkiksi ruotsinkielisten palvelujen edellyttämän osaamisen ja palvelujen saatavuuden varmistamiseksi.

Ehdotuksen mukaan sopimus voisi koskea sekä sellaisia palveluja, joita Kårkullan kuntayhtymä on tarjonnut tähän asti, että muita palveluja, kuten erityisen vaativia päihdehuollon palveluja, lastenpsykiatrian ympärivuorokautista hoitoa, tiettyjä lastensuojelun palveluja (muun muassa kiireellisiä sijoituksia), muita vammaispalveluja, puheterapiaa, seri-tutkimuksia ja vanhusten asumispalveluja. Myös ruotsinkieliset tukipalvelut, kuten käännös-, tulkki- ja puhelinneuvontapalvelut, lomakkeet ja pohjat sekä digipalvelut voisivat sisältyä sopimukseen.

Jotta sopimus onnistuisi, se on valmisteltava perusteellisesti ja muotoiltava tarkoituksenmukaisella tavalla. Erityisen tärkeää on tehdä selvityksiä siitä, miltä ruotsinkielisen asiantuntemuksen ja palvelujen saatavuus näyttää kaksikielisillä hyvinvointialueilla. Selvitysten perusteella kaksikielisillä hyvinvointialueilla on edellytykset ratkaista, minkä palvelujen osalta niiden tulee tehdä yhteistyötä, jotta väestön omalla kielellä saatavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut saadaan turvattua.

On hyvin tärkeää, että ensimmäinen yhteistyösopimus on hyvin suunniteltu ja muotoiltu tarkoituksenmukaisella tavalla, koska tämä on uusi tapa, jolla yritetään korjata tiettyjen ruotsinkielisten palvelujen saatavuuden nykyiset puutteet. Yhteistyösopimuksella on hyvät mahdollisuudet auttaa vastaisuudessa parantamaan sellaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta, joita ei ole tällä hetkellä ruotsiksi lainkaan tai joita on vain harvalla paikkakunnalla. Hyvinvointialueet pystyvät myös turvaamaan sopimuksen avulla Kårkullan kuntayhtymän tähän saakka tarjoaman asiantuntemuksen ja palvelujen saatavuuden.

Hallitus ehdottaa, että Varsinais-Suomen hyvinvointialue vastaisi sopimuksen laatimisen koordinoimisesta. Jotta yhteistyösopimuksesta tulisi hyvä, Varsinais-Suomen hyvinvointialueella on oltava riittävästi resursseja sopimuksen koordinointitehtävän valmistelua ja toteuttamista varten.

Folktinget ehdottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa mietinnössään riittävien resurssien tärkeyttä Varsinais-Suomelle annettavan kaksikielisten hyvinvointialueiden välisen sopimuksen koordinointitehtävän valmistelussa.

FOLKTINGET

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen tukeminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lakiehdotuksen 32 §:n mukaan yksittäiset hyvinvointialueet vastaavat alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti. Lakiehdotuksen 33 §:n mukaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tehtävänä on tukea ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä koko maassa.

Länsi-Uudenmaan tehtävä on hyvin tärkeä ruotsinkielisen sosiaali- ja terveydenhuollon integraation kannalta ja jotta varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuus hyvinvointialueiden rajojen yli. Jotta tehtävä voitaisiin suorittaa parhaalla tavalla, ratkaisevia ovat resursointi, ammatillinen sisältö ja yhteistyö sekä alueellisten että koko maan toimijoiden kanssa tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen saralla. Uudistuksen lakiehdotuksissa näitä asioita ei säädellä, ja tehtävän sisältö ja rakenne jäävät siksi epäselviksi. Folktinget katsoo, että tehtävän rajausta ja sisältöä pitäisi tarkentaa.

Folktinget ehdottaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta tarkentaa mietinnössään Länsi-Suomen ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistehtävän rajausta nostamalla esiin resursoinnin, ammatillisen sisällön ja tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön tarpeen.

Folktinget ehdottaa myös, että sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa mietinnössään riittävien resurssien tärkeyttä tehtävän valmistelussa.

Pelastustoimi

Jotta kielelliset oikeudet voisivat toteutua kaksikielisten hyvinvointialueiden pelastustoimessa, on välttämätöntä, että ruotsin kieltä osaavan päätoimisen pelastushenkilöstön tarve saadaan täytettyä. Yksi pelastustoimen tärkeimmistä tehtävistä on onnettomuuksien ennaltaehkäisy; se ohjaa, neuvoo ja valistaa asukkaita ja muita toimijoita näiden pelastuslain mukaisista velvoitteista. Tämä edellyttää, että kaksikielisten hyvinvointialueiden pelastustoimella on riittävästi kielitaitoista henkilökuntaa, joka pystyy hoitamaan nämä tehtävät asukkaiden kielellä, suomeksi tai ruotsiksi.

Pelastustoimessa on järjestetty ruotsinkielinen koulutus vain kaksi kertaa 2000-luvun aikana, minkä seurauksena ruotsinkielisestä ammattihenkilöstöstä on suuri pula. Eniten tarvittaisiin ruotsia osaavien pelastajien koulutusta. Tämä on hyvin tärkeä kysymys myös Ahvenanmaan kannalta. Pelastustoimen ruotsinkielisen päätoimisen henkilöstön puute on vaikuttanut kielteisesti myös mahdollisuuksiin rekrytoida sopimushenkilöstölle tarkoitettujen ruotsinkielisten kurssien kouluttajia. Syy tähän on se, että useimmat sopimuspalokunnille tarkoitettujen kurssien kouluttajista ovat päätoimisia palomiehiä ja alipäällystöä.

FOLKTINGET

ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Folktinget ehdottaa siksi, että sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaisi mietinnössään pelastustoimen säännöllisesti toistuvan ruotsinkielisen koulutuksen tarvetta ruotsinkielisten pelastuspalvelujen saatavuuden varmistamiseksi.

Kansalliskielilautakunta

Kun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille, vastuualue kasvaa ja kielivähemmistön suhteellinen osuus pienenee useimmilla kaksikielisillä hyvinvointialueilla. Tämä vuorostaan saattaa johtaa siihen, että ruotsinkielisen väestön mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon heikkenee. Ehdotus kansalliskielilautakunnan perustamiseksi jokaiselle kaksikieliselle hyvinvointialueelle on siksi välttämätön.
Folktinget katsoo, että kansalliskielilautakuntaa koskevan säännöksen ehdotus on hyvin muotoiltu. Jotta lautakunta voisi selviytyä ehdotetuista hyvin perustelluista ja kunnianhimoisista tehtävistään, sillä tulee olla hyvät tiedot hyvinvointialueen toiminnasta, todelliset mahdollisuudet vaikuttaa hyvinvointialueen päätöksentekoon ja riittävästi virkamiestyövoimaa. Resurssien on vastattava lautakunnan tehtävien laajuutta.

Lopuksi

Hyvinvointialueiden palveluverkoston, hallinnon ja yhteistyön järjestelmällisen suunnittelun avulla kaksikielisillä hyvinvointialueilla on hyvät edellytykset parantaa ruotsinkielisiä palveluja. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että rahoitus vastaa hyvinvointialueiden tehtävien laajuutta.

Ystävällisesti,

Christina Gestrin
pääsihteeri
Svenska Finlands folkting

Johanna Lindholm
asiantuntija
Svenska Finlands folkting

FOLKTINGET

SAKKUNNIGUTLÅTANDE
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Mottagare: Riksdagens social- och hälsovårdsutskott

Ärende: RP 241/2020 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av välfärdsområden och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården och räddningsväsendet samt till lämnande av underrättelse enligt artiklarna 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse

Hänvisning: Skriftligt yttrande inför social- och hälsovårdsutskottets sakkunnighörande 17.2.2021

SAKKUNNIGUTLÅTANDE

Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för inbjudan till social- och hälsovårdsutskottets hörande. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning endast till frågor som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter.

Allmänt

I nuläget finns stora utmaningar när det gäller tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster. Skillnaden är stor mellan de olika delarna av Svenskfinland. Det finns brister i servicen på svenska både inom social- och hälsovården på basnivå och på specialiserad nivå.

Enligt förslaget kommer sju välfärdsområden (Mellersta Österbotten, Österbotten, Egentliga Finland, Västra Nyland, Vanda-Kervo, Östra Nyland, Kymmenedalen) och Helsingfors stad att vara tvåspråkiga. Den svenskspråkiga befolkningen på närmare 290 000 personer är i huvudsak utspridd på de här åtta områdena.

Eftersom den svenskspråkiga befolkningens andel är liten i de flesta av de tvåspråkiga välfärdsområdena, behövs särskilda åtgärder för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att ordna en likvärdig social- och hälsovård på finska och svenska. Det här förutsätter ett systematiskt arbete och strukturer som beaktar klientens språk och personalen språkkunskaper. Med noggrann planering av servicenätverket, samarbete mellan välfärdsområdena, utveckling av digitala tjänster, effektivt utnyttjande av personalens språkkunskaper, en väl fungerande nationalspråksnämnd och en tvåspråkig förvaltning, samt metoder för att mäta språket som en kvalitetsfaktor i vården, finns det goda förutsättningar för de tvåspråkiga välfärdsområdena att förbättra tillgången till tjänster på svenska.

FOLKTINGET

SAKKUNNIGUTLÅTANDE
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Regeringens proposition innehåller skrivningar som ger de tvåspråkiga välfärdsområdena goda förutsättningar att förverkliga de språkliga rättigheterna inom social- och hälsovården och räddningsväsendet. Vi kommenterar här de bestämmelser som är av särskild betydelse för ordnandet av den svenskspråkiga servicen.

Samarbetet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena

Enligt förslaget till 39 § i lagen om ordnandet av social- och hälsovården ske de tvåspråkiga välfärdsområdena avtala om samarbete och arbetsfördelning vid genomförandet av social- och hälsovårdstjänster på svenska, när det är behövligt exempelvis för att säkerställa tillgången till expertis och tjänster på svenska.

Enligt förslaget kan avtalet omfatta både sådana tjänster som Kårkulla samkommun hittills har tillhandahållit och andra tjänster, såsom särskilt krävande tjänster inom missbrukarvården, dygnetruntvård inom barnpsykiatrin, vissa tjänster inom barnskyddet (bland annat brådskande placeringar), andra tjänster för personer med funktionsnedsättning, talterapi, specialundersökningar och boendeservice för äldre. Även svenskspråkiga stödtjänster, såsom översättnings-, tolk- och telefonrådgivningstjänster, blanketter och mallar samt digitala tjänster kan ingå i avtalet.

För att avtalet ska bli lyckat, måste det beredas grundligt och utformas på ett ändamålsenligt sätt. I synnerhet är det viktigt att det görs utredningar om hur tillgången till expertis och tjänster på svenska ser ut i de tvåspråkiga välfärdsområdena. På basis av utredningarna har de tvåspråkiga välfärdsområdena förutsättningar att avgöra vilken expertis och vilka tjänster de bör samarbeta kring för att trygga befolkningens tillgång till social- och hälsovård på eget språk.

Det är mycket viktigt att det första samarbetsavtalet som görs är välplanerat och utformas på ett ändamålsenligt sätt, eftersom det här är ett nytt sätt att försöka åtgärda de brister som finns när det gäller tillgången till vissa tjänster på svenska. Det finns goda möjligheter för att samarbetsavtalet i förlängningen bidrar till att förbättra tillgången till sådana social- och hälsovårdstjänster som i nuläget inte alls finns på svenska eller som finns endast på ett fåtal orter. Med hjälp av avtalet kan välfärdsområdena också trygga tillgången till expertis och tjänster som Kårkulla samkommun hittills har tillhandahållit.

Regeringen föreslår att Egentliga Finlands välfärdsområde ska ansvara för samordningen vid utarbetandet av avtalet. För att samarbetsavtalet ska bli bra, måste det finnas tillräckliga resurser för Egentliga Finlands välfärdsområde att bereda och genomföra sitt uppdrag att samordna avtalet.

Folktinget föreslår att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande betonar vikten av tillräckliga resurser för beredningen av Egentliga Finlands uppdrag att samordna avtalet mellan de tvåspråkiga välfärdsområdena.

FOLKTINGET

SAKKUNNIGUTLÅTANDE
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Stöd för utvecklingen av social- och hälsovården

Enligt förslaget till 32 § i lagen om ordnandet av social- och hälsovården ansvarar de enskilda välfärdsområdena för att social- och hälsovården i deras område utvecklas i enlighet med de riksomfattande målen för social- och hälsovården. Enligt förslaget till 33 § ska Västra Nylands välfärdsområde stödja utvecklingen av de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i hela landet.

Västra Nylands uppdrag är mycket viktigt med tanke på integrationen av social- och hälsovården på svenska och för att säkerställa en social- och hälsovård som fungerar över välfärdsområdenas gränser. För att uppdraget ska kunna genomföras på bästa sätt är resursering, substansagenda och samarbete med både regionala och riksomfattande aktörer inom forskning, utbildning och utveckling avgörande. De här aspekterna är inte reglerade i förslaget till reformlagar och uppdragets innehåll och struktur är därför otydliga. Folktinget efterlyser att uppdragets ramar och innehåll specificeras.

Folktinget föreslår att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande specificerar ramarna för Västra Nylands uppdrag att stöda utvecklingen av de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna, genom att lyfta fram behovet av resursering, substansagenda och samarbete med aktörer inom forskning, utbildning och utveckling.

Folktinget föreslår också att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande betonar vikten av tillräckliga resurser för beredningen av uppdraget.

Räddningsväsendet

För att de språkliga rättigheterna ska kunna förverkligas inom de tvåspråkiga välfärdsområdens räddningsväsende är det nödvändigt att behovet av heltidsanställd räddningspersonal som kan svenska tillgodoses. En av räddningsväsendets viktigaste uppgifter är att förebygga olyckor; att handleda, ge råd till samt upplysa invånare och andra aktörer om deras skyldigheter enligt räddningslagen. En förutsättning för detta är att räddningsväsendet i tvåspråkiga välfärdsområde har språkkunnig personal i tillräcklig omfattning, som kan sköta dessa uppgifter på enskilda invånares språk, finska eller svenska.

Svenskspråkig utbildning inom räddningsväsendet har ordnats endast två gånger under 2000-talet, vilket har resulterat i en stor brist på svenskkunnig yrkespersonal. Det mest akuta behovet gäller utbildningen av räddningsmän som kan svenska. Detta är en mycket angelägen fråga också för Åland. Bristen på svenskspråkig heltidspersonal inom räddningsväsendet har även inverkat negativt på möjligheterna att rekrytera utbildare till kurser för avtalspersonal på svenska. Orsaken till detta är att de allra flesta utbildarna på kurserna för avtalsbrandkårer är heltidsbrandmän och underbefäl.

FOLKTINGET

SAKKUNNIGUTLÅTANDE
Svenska Finlands folkting
16.2.2021

Folktinget föreslår därför att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande betonar behovet av regelbundet återkommande utbildning på svenska inom räddningsväsendet för att säkerställa tillgången till räddningstjänster på svenska.

Nationalspråksnämnden

I och med att ansvaret för ordnandet av social- och hälsovården överförs från kommuner och samkommuner till välfärdsområden, blir det ansvariga området större och den språkliga minoritetens relativa andel minskar i de flesta tvåspråkiga välfärdsområden. Detta i sin tur kan leda till att den svenskspråkiga befolkningens möjlighet till inflytande i beslutsfattandet försämras. Förslaget att införa en nationalspråksnämnd i varje tvåspråkigt välfärdsområde är därför nödvändigt.

Folktinget anser att förslaget till bestämmelse om nationalspråksnämnden är väl utformat. För att nämnden ska kunna fullfölja de välmotiverade och ambitiösa uppgifterna som föreslås, bör den ha verklig insyn i välfärdsområdets verksamhet, faktiska möjligheter att påverka välfärdsområdets beslutsfattande och i synnerhet tillräckliga tjänstemannaresurser. Resurserna måste motsvara de omfattande uppgifter nämnden har.

Slutligen

Med systematisk planering av välfärdsområdenas servicenätverk, förvaltning och samarbete finns det goda förutsättningar för de tvåspråkiga välfärdsområdena att förbättra tillgången till tjänster på svenska. Detta förutsätter emellertid att finansieringen motsvarar omfattningen av välfärdsområdenas uppgifter.

Vänligen,

Christina Gestrin
folktingssekreterare
Svenska Finlands folkting

Johanna Lindholm
sakkunnig
Svenska Finlands folkting